

Mladické ryčení a pokorné návraty

Iva Mátová

Host, 15. 10. 2014

Telegraficky

Police v domácích knihovně uchovávajících poezii mají zvláštní soudržnost i znepokojivou tříštivost. Edice se postupně doplňují svou stejností. Sbírky spolu napříč desetiletími vytvářejí kontexty, které často následné dějinné výklady už nikdy nespojí. Od devadesátých let ale ediční řady tvoří už jenom malé ostrůvky, jako by každý básnický počín bojoval za svou individualitu. V knihovně se tak seskupují do zvláštních formací. Sejdou-li se sbírky jednoho autora, pak je možné sledovat jeho cestu od nakladatele k nakladateli. Lze vnímat renesanci almanachů, sborníků, antologií, nadšení nakladatelů objevovat prvotiny i přesuny jiných pouze k evergreenům.

Pětice dnes vybraných knížek také nabízí výše popsanou pestrost — pouze dvě z nich mají shodné rozměry, zase však vzezření (byť ilustrace v jedné z nich to trochu popírají) kapesních sešitků „na jedno použití“, další tři si v jinakosti uchovávají podobu krásné knihy s přebalem, přímluvou uznávaného básníka, s doslovem.

Sbírky patří k různým vydavatelům a představují na straně jedné poetiky plné znepokojení a hledání výrazu pro vyslovení destrukce, pro vyjádření poznání, že svět, ve kterém žijeme, a lidé, s nimiž žijeme, se nacházejí v dezolátním stavu (Böhmsche, Hodáček, Vašků); na straně druhé jsou ohlížením, rozpomínáním, hledáním prostředků pro vyjádření chvil, kdy se úzkosti, ale i harmonie přetavují do obrazů vzácnosti (Novotný, Vůjtek). Kamil Marcel Hodáček (1980) svěřil pražskému vydavatelství a reklamní agentuře KaMpe (2014), s podporou Městského divadla v Jablonci nad Nisou, svou třetí básnickou sbírku *Tři čtvrtě na čtyřicet*. Tak jako se postupně kupí roky a zkušenosti, tak skládá Hodáček svou sbírku — „technikou buldozeru“. Motivy, témata, obrazy se hromadí prostřednictvím výčtů. Lyrické „já“ se ocitá až v podivné křeči, s vírou, že vyburcuje aktuální aktivní svět: „Černé uhlí lesklé na hranách svých řezů / a z něj slavnostní smuteční šperky / kolem krku apatických bezvěrců, / nonšalantně plujících místnostmi / skrz naskrz. / Prazvláštní černé sáčky, / nalezené rozhodně / v nejméně vhodný okamžik, / sáčky s odstředěnou krví, / s krví zhusta popsanou / nikdy nekončící historií, / prazvláštní tmavé sáčky / s krví Milady Horákové / nalezené až nahoře, / úplně nahoře, / tam nahoře v mrazáku bez popisu / (páté patro bez výtahu)“ („Dvacet osm“). Ve čtyřiceti zastaveních čteme obžaloby světa. Naléhavost se postupně dostává do stereotypu (snad záměrného). Jako by opakování bylo provázáno nadějí, že jednou vše zazní tak, aby slova byla oslyšena. Jako by básně obsahovaly deklarace, které trochu čerpají z expresionistické naléhavosti a trochu ze surreálných podnětů, a jsou také jednotlivými divadelními výstupy, ve kterých nechybí patos a přehrávání a zároveň touha odstranit nahromaděné nánosy a znovu procítit a ochutnat podstatu: „Nevšímat si praskotu / při výdechu, / zapomenout na život, který žiju. / Vědomě se zbavit balvanu / obchcaného přítulnou čubkou, / zbavit se života / co s sebou vleču“ („Čtyři“).

Kateřina Vašků (1980) vydala svou paperbackovou sbírku *Ó má duše RESTART* s ilustracemi Jiřího Lucase Karáska ve zlínském nakladatelství VeRBuM Radima Bačuvčíka v roce 2013. Restart je pokusem zachytit nový počátek po kolapsu, kdy je předchozí neklid v básních stále zřetelný. Obrazy jsou prostoupeny fantazií, činorodostí, jistou teatrálností: „Jednoho rána / zabouchal na dveře / prázdněj kabát. // Zemdlenou vysypanou / ruku mi podal, / z prázdnějch kapes / bordel se sypal. / Nervózně přešláp / v těch dveřích / byla zima zim. // Koukám na tu zem, / co se tam válí, / kabát vklouzne / ruce si ohřát: / Bubny se tam válí / Klapky se tam válí / Trubky se tam válí / Listím tam šumí // Kabát zmizel, / všechno tam nechal, / vyběhnu za ním, / už tam není. // Vod tý doby / Bubny tady bijou / Zvony tady zvoní

/ Trubky tu vyjí / Hadi tu syčí / Listí tu šumí“ („Divnej pán“). Básně využívají apostrofy, anafory, paralelně a opakovaně zachycují svými metaforami a metaforickými přirovnáními variované situace.

Básnické prostředky jsou nakupeny, využívány překotně, až neuměřeně. U paradoxů, absurdit a nonsensu není zřejmá jejich záměrnost.

Vašků v básních podléhá rytmu, melodiím, které podivně manipulují s významem: „Řeže to, klepe se / na své dřevěné čelo, / když přece / z mouky těch kostí chléb, / co se sní sám! / V kotli to vře. / V kotli to ječí. / V kotli to sténá / slavnostní fanfárou: / Ó, / když ten veliký Kanibal / slavnostně dává se“ („Na dno na kost na dřev“).

Autor vystupující pod pseudonymem Václav Böhmsche (1973) vydal svou pátou básnickou sbírku Neřestné ulice (2014) v brněnském nakladatelství Druhé město u Martina Reinera. Ivan Wernisch uvozuje sbírku vlastní jistotou: „Böhmsche je pro mne zjev zcela mimořádný.“ Neřestné ulice upoutávají zásadním rozparem — jazyk směřuje k archaizaci. Slovní zásoba, větná stavba a na ni navázaná podoba verše v sobě nesou dávno ztracenou vznešenost, slavnostnost, patos; témata, motivy a obrazy jsou však plně zvrácenosti, vulgarity. Jako by se prudce vrátila atmosféra dekadentní stylizace básnického „já“. Sbíрка má přitažlivou a přesvědčivou podobu „napudrované zdechlíny“, obrazů oplzlých a hrubých v řeči vázané. Je vznešeným záznamem fáze fyzického rozkladu a psychického rozpadu. V několika nocích a několika dnech sledujeme kolotoč delirických stavů, kocoviny, páření: „Za hodinu nemotorný a o hrdlo zavadil jsem. / Když jsem se nahnul, abych se zhluboka napil, / zatočila se má hlava — to na záchod musel jsem si dojít. / A záchod moderně takto vybavený všechny šťávy / bezbarvé sám spláchnul, až jsem vše zvrátil, / uslzený vrátil jsem se k baru. / „Půjдете již? Upracovaná jsem, na cestu vemte / lahev, na cestě doražte se, mladý pane.“ / „Dobře mi.“ / Za hrdlo uchytil jsem lahev, vrávoraje pryč vyšel. / Na vzduchu chladno bylo, v ulici elektrické lampy / bzučely, podzimní noci jsem se nadech.“ Zrychlující se sebezáhubný cyklus v padesáti básních zkracuje dobu spánku a prodlužuje stavy alkoholového nevědomí. Chvilky bdělosti naplňuje zvracení, kálení, močení, záblesky milostné jsou nejprve zobrazením krásy štíhlého těla a později pouze mlhavou registrací ztopořeného pyje a odšťíkáání semene. Zvrácenost a neřest opanují sbírku, vnímatele se naopak zmocní až katatonické okouzlení a zároveň zděšení z bezmoci, že není bod, není chvíle, kdy by bylo možné požívatost, nestřídmost a nezřízenost, a tím devastaci lyrického subjektu zadržet. Michal Novotný (1942) a Karel Vůjtek (1946) jsou zralí básníci. Jejich verše nepotřebují děsit obrazem agresivního světa, poetické prostředky nemají povahu provokace, byť i jejich básnický svět zaplavuje úzkost z poznaného a prožitého.

Sbíрка Michala Novotného Z bábelu paměti vyšla jako šedesátý první svazek Edice současné české poezie v nakladatelství Pavla Mervarta v Červeném Kostelci roku 2014. V pěti oddílech je sbírka průvodcem po osudech lidí, prostoru: „Z každého stavení zadusán byl příběh / zůstalo dřevo a kamení / chudobné poklady / sklenice, talíře, hrnky / ukryty pod prkny na půdě / jistě se vrátíme, mysleli si / vždyť jsme tu žili takových generací / odečtli ovšem, co způsobili / na stolky zapomněli / taková byla děravá paměť s trošinkou doufání / paměť, již propadly na dno činy / o kterých nemluví / [...] bude to jinak a přece podobně“ („Tamti tady nežli tam“). Žánrově přinášejí jednotlivé básně kaleidoskop ohlednutí, rozpomínání. Slova vyvolávají v paměti situace a prožitky silné, navždy znamenající. Závěrečný oddíl — báseň „Básníkův život visí na niti“ — pracuje s citacemi a parafrázemi veršů Konstantina Biebla, jeho literárních přátel a vzorů (sám autor na to upozorňuje), je pokorným holdem jedné dosud znepokojující básnické osobnosti.

Hlasité nebe Karla Vůjtky vydalo v roce 2014 v edici Múza jako svou třetí publikaci ostravské Studio K. Ač se sbírka titulem i závěrečnou básní zná k hlasitosti („Hlasité nebe nad Ostravou / Temné veslice temně plavou // Veslice plují Přístav blízko / Vlastní nebe tak nízko nízko“), je vyznáním tichu a stavům, kdy se vyjevuje smysl a váha dávných otisků, zvuků.

Sbírku určují čtyřverší, klasické lyrické motivy, ty zachycují jedinečnost chvíle, ustrnutí, bolestná prozření. Vůjteck znovu ověřuje, co s významem dělá práce s poloveršem, jak přesah vrstev vyslovené: „Výstřel zatřásl krajinou / Tráva se sehla S větrem klečí / Ticho A nic Vteřinou / strnula krev v celičkové leči.“ Ve sbírce najdeme návraty k tradičním básnickým formám (haiku, ritornel) a tematicky také k těm, kdo poezii svěřovali tajemství života dávno před námi. Jsme nejen s nimi svazováni hluboko v kořenech, a to i v těch skrytých, popíraných.

Zpracovatel: Anopress IT a.s.

<http://ff.osu.cz/>
